



SPORAZUM SVETOVNE TRGOVINSKE ORGANIZACIJE O KMETIJSTVU

Sisteme domače podpore v kmetijstvu ureja Sporazum o kmetijstvu, o katerem so tekla pogajanja v urugvajskem krogu (1986–1994), veljati pa je začel leta 1995. Dolgoročni cilj sporazuma o kmetijstvu je vzpostaviti pošten in tržno usmerjen sistem kmetijske trgovine ter začeti proces reform, ki bo potekal s pogajanja o zavezah glede podpore in zaščite ter z določitvijo strožjih in operativno učinkovitejših predpisov in discipline. Kmetijstvo ima posebno mesto, saj ga ureja poseben sporazum, katerega določbe imajo večjo težo.

PРАВNA PODLAGA

V okviru Splošnega sporazuma o carinah in trgovini (GATT), podpisanega v Ženevi leta 1947, in sporazuma o ustanovitvi Svetovne trgovinske organizacije (STO), podpisanega v Marakešu leta 1994 (UL L 336, 23.12.1994), dejavnosti EU in držav članic urejajo členi 207 (skupna trgovinska politika), 217 in 218 (mednarodni sporazumi) Pogodbe o delovanju Evropske unije (PDEU) ([5.2.2.](#)).

SPLOŠNI OKVIR ZA ZUNANJE VIDIKE SKUPNE KMETIJSKE POLITIKE

Za celotno skupno kmetijsko politiko od leta 1995 velja režim STO, vključno z organom za reševanje sporov z zavezujočim postopkom za reševanje sporov, ki skrbi za to, da države podpisnice spoštujejo nova večstranska pravila.

Poleg tega na skupno kmetijsko politiko vplivajo tudi kmetijske koncesije, dodeljene številnim državam v okviru različnih večstranskih in dvostranskih sporazumov, ter enostranska odstopanja, priznana v okviru splošnega sistema preferencialov. Ti preferencialni dogovori pojasnjujejo visoko stopnjo kmetijskega uvoza v Evropsko unijo iz držav v razvoju ([3.2.10.](#), tabela VI).

SPORAZUM SVETOVNE TRGOVINSKE ORGANIZACIJE O KMETIJSTVU

Za kmetijstvo se je sprva uporabljal Splošni sporazum o carinah in trgovini (GATT) iz leta 1947, vendar je bil pomanjkljiv, tako da so države podpisnice (oziroma „pogodbenice“) to področje dejansko izključile iz področja uporabe načel, ki jih določa splošna pogodba. Med letoma 1947 in 1994 so članice lahko uporabljale izvozne subvencije za primarne kmetijske proizvode ter pod nekaterimi pogoji uvajale omejitve



uvoza. Tako so v trgovini z glavnimi kmetijskimi proizvodi nastale ovire v obsegu, ki v drugih trgovinskih sektorjih ni običajen. Tako je bila pot do poštenega in tržno usmerjenega sistema kmetijske trgovine naporna in dolga, pogajanja pa so se končno zaključila v urugvajskem krogu. Kmetijstvo je dobilo poseben status v sporazumih in memorandumih o soglasju STO o trgovini (ki so bili podpisani leta 1994 in so začeli veljati 1. januarja 1995), saj za sektor velja poseben sporazum, sporazum o kmetijstvu, katerega določbe imajo večjo težo. Poleg tega se na proizvodnjo in trgovino s kmetijskimi pridelki nanašajo tudi nekatere določbe sporazuma o uporabi sanitarnih in fitosanitarnih ukrepov. Glede zaščite geografskih označb enako velja za sporazum o trgovinskih vidikih pravic intelektualne lastnine (TRIPS). Poleg tega so določbe iz sporazuma o kmetijstvu dopolnjene s sporazumom o tehničnih ovirah v trgovini in s sistemi tehnične podpore.

Pri izvajanju teh sporazumov velja določena stopnja prožnosti tako za članice STO, ki so države v razvoju (posebna in različna obravnava), kot za najmanj razvite države in države v razvoju, ki so neto uvoznice prehrabnih proizvodov (posebne določbe).

Na podlagi sporazuma o kmetijstvu so se članice Svetovne trgovinske organizacije zavezale, da bodo izvedle program reform kmetijskih politik na treh glavnih področjih:

A. Dostop do trga

Sporazum o kmetijstvu skuša izboljšati dostop do trga in zahteva, da se:

- vsi zaščitni ukrepi na mejah pretvorijo v carinske dajatve (tarifne ekvivalente), ki se nato postopno znižujejo (za 36 % v šestih letih med letoma 1995 in 2000 glede na referenčno obdobje 1986–1988 za razvite države in za 24 % za države v razvoju);
- za posebne proizvode, za katere ne velja sistem tarif, uvedejo določbe o minimalnem dostopu za tretje države z uvedbo tarifnih kvot (pri čemer so te konec leta 2000 za vsako skupino proizvodov predstavljale 5 % porabe v referenčnem obdobju 1986–1988);
- ohranijo uvozne tarifne koncesije vsaj na ravni, ki je veljala v obdobju 1986–1988 (tako imenovani običajni dostop do trga); uvede posebna zaščitna klavzula, ki stopi v veljavo, ko obseg uvoza prekorači določen prag ali ko cene uvoženih proizvodov padejo pod določeno mejo.

B. Domača podpora

Sporazum o kmetijstvu je predvidel zmanjšanje obsega podpore glede na vrsto pomoči, ki je razvrščena v različne „škatle“ glede na to, kako vpliva na izkrivljanje kmetijskih trgov.

- „Oranžna škatla“, imenovana tudi skupna mera podpore, združuje subvencioniranje cen in pomoč, vezano na proizvodnjo, in ni izvzeta iz obveznega zmanjševanja. V šestih letih jo je bilo treba zmanjšati za 20 % glede na referenčno obdobje 1986–1988. Vse članice STO lahko uvedejo klavzulo de minimis, ki omogoča, da se iz veljavne skupne mere podpore izvzame podpora v višini manj kot 5 % vrednosti določenega proizvoda (specifične pomoči) ali vrednosti celotne kmetijske proizvodnje (nespecifične pomoči). Za države v razvoju velja prag 10 %.



- „Modra škatla“ zajema pomoči za programe za nadzor ponudbe, ki jih ni treba zmanjšati: npr. neposredna pomoč, vezana na obdelovalno površino in fiksen donos ali ki se dodeli za določeno število glav živine (na primer nadomestna pomoč, ki je bila leta 1992 odobrena v okviru skupne kmetijske politike) (3.2.3.). Znesek podpore na podlagi skupne mere podpore in podpore v modri škatli (celotna skupna mera podpore) za noben proizvod ne sme presežati skupne podpore, določene v tržnem letu 1992.
- „Zelena škatla“ zajema dve vrsti pomoči. Prva je pomoč za programe javnih storitev (npr. raziskave, usposabljanje, trženje, promocijo, infrastrukturo, domačo pomoč v hrani ali javne zaloge hrane za prehransko varnost). Druga vrsta pomoči so neposredna plačila proizvajalcem, ki v ničemer niso vezana na proizvodnjo. To so predvsem programi za zagotavljanje dohodka in varnosti (naravne nesreče, finančna udeležba države pri zavarovanju pridelka itd.), programi za strukturno prilagajanje in programi za varstvo okolja. Vsa pomoč iz zelene škatle, ki je združljiva z okvirom Svetovne trgovinske organizacije, je v celoti izvzeta iz zavez o zmanjšanju.

C. Izvozne subvencije

Izvozna pomoč se je morala v šestih letih po obsegu zmanjšati za 21 %, po proračunu pa za 36 % glede na referenčno obdobje 1986–1990 (z izjemo govejega mesa, za katero je veljalo obdobje 1986–1992). To linearno zmanjšanje je Unija izvedla v 20 skupinah proizvodov. Za predelane proizvode se je uporabilo samo proračunsko zmanjšanje.

VPLIV SPORAZUMA O KMETIJSTVU NA SKUPNO KMETIJSKO POLITIKO

Namen reforme skupne kmetijske politike leta 1992 je bil deloma tudi ta, da se omogoči podpis sporazuma o kmetijstvu v okviru urugvajskega kroga pogajanj. Evropska unija je v veliki meri izpolnila zaveze iz Marakeša.

A. Dostop do trga

Zaveze glede pogodbenih pravic Evropske unije so veljale za 1764 tarifnih postavk. Povprečne pogodbene carine za živilske proizvode, ki so na začetku obdobja izvajanja znašale 26 %, so do konca obdobja padle na le še 17 %. Poleg tega je Evropska unija uveljavila ničelno oziroma minimalno stopnjo carin za 775 tarifnih postavk od skupaj 1764. Le za 8 % tarifnih postavk velja carinska stopnja nad 50 %. Visoke stopnje veljajo za mlečne izdelke, goveje meso, žita ter izdelke iz žit, sladkor in sladila. Evropska unija je na področju tarifnih kvot skupaj uvedla 87 kvot, od katerih se jih 37 nanaša na minimalni dostop, 44 pa na običajni dostop do trga. Leta 2014 je bilo v Unijo z ničelno carinsko stopnjo uvoženih okrog 71 % kmetijsko-živilskih proizvodov v vrednosti 72 milijard EUR.

B. Izvozne subvencije

Večina subvencioniranega izvoza, priglašenega pri Svetovni trgovinski organizaciji, je izvirala iz Evropske unije, nato pa je bil ta ukinjen v okviru reforme skupne kmetijske politike leta 2013 in se je leta 2017 zmanjšal na nič. Pri tem je treba upoštevati, da



za mnoge ukrepe naših glavnih konkurentov (na primer pomoč v hrani, izvozni krediti in državna tržna podjetja) ne veljajo pravila Svetovne trgovinske organizacije. EU bo zdaj uporabljala izvozna nadomestila v izjemnih primerih za premostitev resnih kriz na trgih. Delež izvoznih nadomestil v kmetijskem proračunu Unije se je z 29,5 % leta 1993 (10,1 milijarde EUR) v EU-12 znižal na skoraj 0 % leta 2017 v EU-28 (3.2.2.). Za nekatere proizvode Unije so bila znižanja precejšnja: to so maslo, oljna repica, sir, sadje in zelenjava, jajca, vino in meso na splošno. Zadnje obvestilo, poslano Svetovni trgovinski organizaciji, se nanaša na obdobje 2016–2017 (G/AG/N/EU/ 55 z dne 28. marca 2019).

C. Domača podpora

Z reformo skupne kmetijske politike leta 2003, s katero je večina obstoječih neposrednih pomoči postala nevezanih, in s kasnejšimi sektorskimi reformami je bilo mogoče večino oranžne in modre škatle prenesti v zeleno škatlo (61,6 milijarde EUR v letih 2016–2017, gl. priloženo tabelo). „Oranžna škatla“ (skupna mera podpore) se je kljub zaporednim širitvam močno zmanjšala z 81 milijard EUR na začetku obdobja iz sporazuma na 6,9 milijarde EUR v obdobju 2016–2017. Tako je Evropska unija v veliki meri izpolnila zaveze iz Marakeša glede skupne mere podpore (72,38 milijarde EUR letno). Poleg tega je modra škatla v istem obdobju dosegla 4,6 milijarde EUR.

DOMAČA PODPORA EU, PRIGLAŠENA STO (v milijonih EUR)	ZELENA ŠKATLA (znesek in %)	MODRA ŠKATLA (znesek in %)	ORANŽNA ŠKATLA (znesek in %)	CELOTNA PRIGLAŠENA PODPORA
Obdobje 2011/2012 (G/AG/N/EU/20)	70 976,8 87,8 %	2 981,1 3,7 %	6 858,9 8,5 %	80 816,8 100 %
Obdobje 2012/2013 (G/AG/N/EU/26)	71 140,0 89,1 %	2 754,2 3,5 %	5 899,1 7,4 %	79 793,3 100 %
Obdobje 2013/2014 (G/AG/N/EU/34)	68 697,8 88,8 %	2 663,6 3,4 %	5 971,7 7,8 %	77 333,1 100 %
Obdobje 2014/2015 (G/AG/N/EU/43)	65 256,8 87,3 %	2 878,8 3,8 %	6 642,3 8,9 %	74 777,9 100 %
Obdobje 2015/2016 (G/AG/N/EU/46)	60 828,5 84,2 %	4 331,1 6,0 %	7 101,8 9,8 %	72 261,4 100 %
Obdobje 2016/2017 (G/AG/N/EU/55)	61 696,1 84,2 %	4 641,2 6,3 %	6 944,5 9,5 %	73 281,8 100 %

VLOGA EVROPSKEGA PARLAMENTA

Evropski parlament je vedno pozorno spremljal potek večstranskih pogajanj na splošno, še posebej pa pogajanja o kmetijstvu. To potrjujejo številne resolucije (z dne 18. decembra 1999 o tretji ministri konferenci STO v Seattlu, 13. decembra 2001 o zasedanju STO v Dohi, 12. februarja 2003 o pogajanjih STO o kmetijski trgovini, 25. septembra 2003 o peti ministri konferenci STO v Cancúnu, 1. decembra 2005 o pripravi šeste ministrske konference STO v Hongkongu in 4. aprila 2006, 9. oktobra 2008, 16. decembra 2009, 14. septembra 2011, 21. novembra 2013 in 26. novembra 2015 o oceni pogajalskega kroga iz Dohe ter 15. novembra 2017



o večstranskih pogajanjih v okviru priprav na enajsto ministrsko konferenco STO v Buenos Airesu). Parlament je vedno pozival Evropsko komisijo, naj varuje interese evropskih proizvajalcev in potrošnikov, pa tudi interese kmetov v tistih državah, s katerimi ima Evropska unija tradicionalno tesne stike (države AKP). Leta 1999, ob začetku tako imenovanega kroga pogajanj tisočletja, je Parlament izrazil podporo pristopu pogajalcev Unije pri zavzemanju za evropski model kmetijstva, ki temelji na večnamenskosti kmetijske dejavnosti. V več resolucijah je to podporo še potrdil ter poudaril pomen izrecnega priznavanja netrgovinskih vidikov in upoštevanja zahtev javnosti glede varnosti hrane, varstva okolja, kakovosti hrane in dobrobiti živali.

Po izvolitvi Donalda Trumpa leta 2017 ZDA dajejo prednost dvostranskim sporazumom, kar ogroža večstranski trgovinski sistem, to pa se kaže tudi pri tarifni vojni s Kitajsko ali odločitvi pritožbenega organa STO iz leta 2019. Glede na to si Evropska unija in Evropski parlament prizadevata za ohranitev pravil večstranskega sistema v okviru Svetovne trgovinske organizacije, predvsem na področju kmetijske trgovine (decembra 2019 je Unija pogodbenicam STO predlagala začasni pritožbeni postopek, s katerim bi nadomestili pritožbeni organ).

François Nègre
02/2020

